Prof. Sakari Melander
29.5.2023

Lisäselvitys eduskunnan lakivaliokunnalle U-jatkokirjelmän (UJ) 9/2023 vp johdosta

1. Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt allekirjoittaneelta kirjallista lisäselvitystä koskien UJ:ssä 9/2023 vp esitettyä kantaa naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumista koskevan direktiiviehdotuksen oikeusperustasta siltä osin kuin sen on katsottu liittyvän SEUT 83(1) artiklassa tarkoitettuun tietokonerikollisuuteen. Pyydettynä lisäselvityksenä esitän kunnioittavasti seuraavan.

2. Eduskunnan lakivaliokunta totesi U-kirjelmän 32/2022 vp johdosta antamassaan lausunnossa, että käsitteen ”tietokonerikollisuus” määrittämistä direktiiviehdotuksen valmistelun yhteydessä tavalla, joka kattaa kaikki tieto- ja viestintäteknologian välityksellä tehdyt teot, ei voi pitää asianmukaisena. Valiokunnan mukaan kysymys on sanotun käsitteen ongelmallisena pidettävästä laajentavasta tulkinnasta. Valiokunta korosti olevan tärkeää, että perussopimusmääräyksiä tulkitaan tavalla, joka ei ennakoimattomasti poikkea niille alun perin tarkoitetusta ja niille tulkinnallisesti vakiintuneesta merkityssisällöstä (LaVL 17/2022 vp, s. 4).

3. U-jatkokirjelmässä (s. 2) tältä osin todetaan, että Suomi on direktiiviä koskevissa neuvotteluissa johdonmukaisesti tuonut esille, että tietokoneen käyttö rikoksen tekemisen apuvälineenä ei pelkästään riitä tekemään teosta SEUT 83(1) artiklassa tarkoitettua tietokonerikosta, vaan tietokoneen tai viestintäteknologian käytön tulee olla olennaista teon luonteelle. Direktiiviluonnoksessa tietokonerikosten tunnusmerkistöissä ja johdanto-osassa on tällaisia tekojen erityisluonnetta koskevia elementtejä. Direktiivin viimeisin versio vastaa U-jatkokirjelmän mukaan riittävästi Suomen neuvottelutavoitteita oikeusperustan osalta. Neuvoston oikeuspalvelu ei ilmeisesti ole direktiiviehdotusta koskevassa lausunnossaan pitänyt oikeusperustaa tältä osin erityisen ongelmallisena.

4. Olen eduskunnan lakivaliokunnalle 17.5.2023 toimittamassani U-jatkokirjelmää koskevassa lausunnossa katsonut U-jatkokirjelmässä esitetyn perusteella jäävän epäselväksi, mitä toisaalta yleisesti ja yhtäältä erityisesti tämän direktiiviehdotuksen yhteydessä tarkoitetaan edellytyksellä, jonka mukaan tietokoneen tai viestintäteknologian käytön tulee olla olennaista teon luonteelle. Niiden esimerkkien valossa, joita U-jatkokirjelmässä (s. 4) luetellaan, vaikuttaa edelleen siltä, että direktiiviehdotusta koskevissa neuvotteluissa käsite ”tietokonerikollisuus” määritetään tavalla, joka kattaa kaikki tieto- ja viestintäteknologian välityksellä tehdyt teot. Tällaista on lausunnossani esitetyn mukaan pidettävä perussopimuksessa käytetyn käsitteen laajentavana tulkintana ja näin ongelmallisena.

5. Selvää nähdäkseni on, että sellaista näkemystä, jonka mukaan SEUT 83(1) artiklassa tarkoitettu tietokonerikollisuus kattaisi kaikki tieto- ja viestintäteknologian välityksellä tehdyt teot, on pidettävä ongelmallisena. Käytännössä tämänkaltainen SEUT 83(1) artiklassa tarkoitetun oikeusperustan tulkinta merkitsisi, että EU olisi toimivaltainen antamaan rikoksia ja seuraamuksia koskevia vähimmäissääntöjä kaikilla rikollisuuden aloilla, jos rikos tehdään tieto- ja viestintäteknologian välityksellä. Tällöin kysymys olisi selkeästi SEUT 83(1) artiklan laajentavasta tulkinnasta. Jos sen

sijaan tieto- ja viestintäteknologian välityksellä tehdyille teoille asetetaan sellaisia lisäedellytyksiä, jotka korostavat tieto- ja viestintäteknologian käytön olevan olennainen tai luonteenomainen osa rikostekoa ja tieto- ja viestintäteknologian käytöllä on olennainen vaikutus teon moitittavuuteen, kysymys voisi nähdäkseni olla SEUT 83(1) artiklassa tarkoitetusta tietokonerikollisuudesta, joka täyttää myös yleiset SEUT 83(1) artiklassa tarkoitetuille eurorikoksille asetetut edellytykset.

6. U-jatkokirjelmässä esitetyn mukaan direktiiviehdotuksen tämänhetkisessä versiossa on tietokonerikosten tunnusmerkistöissä ja johdanto-osassa on tällaisia tekojen erityisluonnetta koskevia elementtejä. U-jatkokirjelmässä ei tehdä tarkemmin selkoa näiden elementtien sisällöstä. Jotta tietokonerikollisuutta koskevan oikeusperustan käyttäminen olisi hyväksyttävää, direktiivin jatkovalmistelussa olisi nähdäkseni syytä kiinnittää korostunutta huomiota näihin elementteihin, joissa olisi syytä korostaa tieto- ja viestintäteknologian käytön olennaisuutta tai luonteenomaisuutta kriminalisointivelvoitteessa tarkoitetun teon suhteen sekä sitä, että tieto- ja viestintäteknologian käytöllä on olennainen vaikutus kriminalisointivelvoitteessa tarkoitetun teon moitittavuuteen.

7. Jos direktiiviehdotuksen intiimin tai manipuloidun materiaalin luvatonta jakamista, verkkoahdistelua, verkkohäirintää ja väkivaltaan tai vihaan yllyttämistä verkon kautta koskeviin kriminalisointivelvoitteisiin saadaan toteutettua edellä mainittuja täsmennyksiä ja jos tietokonerikosluonnetta myös merkittävällä tavalla selvennetään ja rajataan direktiivin johdantokappaleissa, kysymys ei ole nähdäkseni sellaisesta SEUT 83(1) artiklassa tarkoitetusta oikeusperustan ongelmallisesta laajentamisesta, jonka vuoksi Suomen olisi oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokouksessa 8.–9.6.2023 katsottava, että direktiiviehdotuksesta mahdollisesti saavutettavaa neuvoston yleisnäkemystä ei tulisi hyväksyä. Perusteltua nähdäkseni kuitenkin olisi, että direktiivin jatkovalmistelussa vielä varmistutaan siitä, että SEUT 83(1) artiklassa tarkoitetun tietokonerikollisuutta koskevan käsitteen tulkinta on käsillä olevan direktiivin suhteen edellä esitetyllä tavalla käsitteen alaa riittävällä tavalla rajaava. Samalla olisi myös varmistuttava siitä, että käsitteen ”tietokonerikollisuus” tulkinta nyt käsillä olevassa direktiiviehdotuksessa ei merkitse, että oikeusperustaa olisi jatkossa käytettävä samalla tavoin muita rikollisuuden aloja koskevien direktiiviehdotusten käsittelyn yhteydessä.

8. Edellä esitetyn perusteella direktiiviehdotuksen oikeusperusta SEUT 83(1) artiklassa tarkoitetun tietokonerikollisuuden osalta on nähdäkseni U-jatkokirjelmässä kuvatussa neuvottelutilanteessa hyväksyttävissä osana direktiiviehdotusta koskevaa kokonaisuutta. Valiokunnan lausunnossa olisi kuitenkin syytä valiokunnan aiemmin toteamin tavoin korostaa sen tärkeyttä, että SEUT 83(1) artiklassa tarkoitetun niin sanotun eurorikosten listan sisältämiä rikollisuuden aloja tulkitaan pikemmin niiden sanamuotoon kuin laajaan tavoitteelliseen tulkintaan sitoutuen. Edelleen valiokunnan lausunnossa olisi nähdäkseni syytä kiinnittää lähtökohtaisesti huomiota tietokonerikollisuutta koskevan oikeusperustan ongelmallisuuteen ja siihen, että sitä koskeviin edellä mainittuihin välttämättömiin täsmennyksiin on kiinnitettävä huomiota direktiiviehdotuksen jatkovalmistelussa. Tässä vaiheessa kysymys ei nähdäkseni kuitenkaan ole sellaisesta ongelmallisuudesta, jonka vuoksi direktiiviehdotusta koskevaa mahdollista yleisnäkemystä ei tulisi hyväksyä, vaan tässä neuvottelutilanteessa se on edellä mainitut seikat huomioon ottaen hyväksyttävissä osana direktiiviehdotusta koskevaa kokonaiskompromissia (ks. hieman vastaavasti esim. LaVL 1/2023 vp, s. 3–4).

Espoossa 29.5.2023

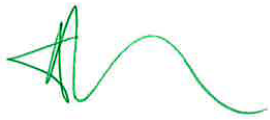

Sakari Melander
professori